

TALLINNA ÜLIKOOL

Erialasid lõimiv uuendus

“Mina, tema ja nimed” II

Carmen Marii Aesma, Barbara Brigita Oja, Reti Ojasalu, Eliise Penu, Anneli Värk

ÕDEDE-VENDADE NIMEDE TAGA SEISVAD VÄÄRTUSED

EESTI PEREDES

Uurimistöö

Juhendaja:

MA, Annika Hussar

YID6001.YM, ELU – Erialasid Lõimiv Uuendus

Tallinn

2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. NIMED JA VÄÄRTUSED	4
2. INTERVJUUDE ANALÜÜSI TULEMUSED	6
2.1 Valiku protsess	6
2.1.1 Kes otsustab nime	6
2.1.2 Nimi muutub peale lapse sündi	7
2.2 Nime struktuur	7
2.2.1 Nime kasutamise mugavus	7
2.2.3 Kindel täht nimes	8
2.3 Nimevaliku põhjendused	9
2.3.1 Esivanemate järgi nimetatud lapsed	9
2.3.2 Ümbritseva kultuuri mõju nimede valikule	10
2.3.3 Nime taga peituv kindel tähendus	11
2.3.4 Konkreetsed eeskujud nime panemisel	11
2.3.5 Rahvusvaheliselt ühtemoodi mõistetav nimi	12
2.3.6 Trendid ja nende mõju	12
2.3.7 Nimedega seotud eelarvamused	13
2.3.8 Veel nime valikut mõjutavaid tegureid	14
2.3.9 Erilised lood	15
KOKKUVÕTE	16
KASUTATUD KIRJANDUS	17

SISSEJUHATUS

Eesnimede valik on pidevas muutumises, mõned nimed on populaarsed kümnendi ja kaovad avalikkusest, teised püsivad Eesti perekondades läbi põlvkondade.

Nimestatistika abil saab jälgida trende ja populaarsemaid nimesid, kuid sellest ei selgu, mis väärtused seisvad eesnimede valiku taga. Selle uurimusega soovivad autorid avada just seda, milliste väärtuste põhjal valikud sünnivad ja mis on Eesti lapsevanemate jaoks nimevalikul peamised mõjutused – kas nendeks võivad olla peretraditsioonid, uskumused või näiteks ajastu trendid ja suundumused.

Uurimuse eesmärk on leida jooned, mis Eesti peredes lastele valitavaid eesnimesid ühendavad ning autorid vastavad seeläbi küsimusele, millistest väärtustest lähtutakse Eesti perekondades lapsele nime valimisel.

Väärtuste avamiseks uurisid autorid eesnimedes esinevaid mustreid ja nimede panemise lugusid individuaalselt. Selleks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud, kokku intervjueriti 25 inimest, kellest 20 olid naised ja kolm mehed, kahel juhul osalesid mõlemad vanemad koos. Intervjuude analüüsimisel juhinduti temaatilise analüüsi meetodist. Esmalt transkribeeriti läbiviidud intervjuud, seejärel need kodeeriti ning hiljem jagati koodid veel omakorda teemadeks. Teemadeks jaotatud koodid olid aluseks analüüsi ja töö struktuuri koostamisel.

1. NIMED JA VÄÄRTUSED

Nimede temaatikat on nii Eestis kui ka mujal maailmas uuritud pigem vaadeldes nimede päritolu ning nimekujude muutumist. Suurema tähelepanuta on jäänud nimede taga asuvad väärtused.

Väärtustel võib olla inimeste jaoks väga erinev tähendus, sellepärast tuleks alustada selle mõiste defineerimisest. Arenguseire Keskuse uuringus “Väärtused kui inimvara” (2019) tuuakse välja paar omadust, mis väärtuse mõistega kaasnevad: väärtused ei ole midagi neutraalset, vaid nad on emotsionaalselt laetud, nad juhivad indiviidi käitumist ja hinnanguid ning nad on seotud tahetud eesmärkidega. Väärtused kujundavad indiviidi maailmavaadet, mis omakorda mõjutab tema hoiakuid ja käitumist (Pieterse & Collins, 2007).

Samas uuringus on välja toodud ka mõiste *sotsialiseerumine*, mis on üks oluline komponent väärtuste kujunemisel. Sotsialiseerumine on tegevus, mille abil inimene omandab temale kõige lähemalt inimgrupilt (nt rassiliselt, etniliselt, religioosselt) uskumused, väärtused ja käitumismallid, mis sealses grupis on normatiivsed (Pieterse & Collins, 2007). Peamised väärtused kujunevad inimesel välja juba kasvueas (Arenguseire Keskus, 2019). Lisaks eelnevale kujundab inimese jaoks väärtusi ka ühiskond, sealhulgas inimese kollektiivne elu ja tegevused (Kutsar, 2007). Tuleb tähele panna ka seda, et kuigi inimesed individidena erinevad üksteisest päris palju, just oma kogemuste suhtes, siis vaatamata sellele jäävad ühiskonna tasandil olevad väärtused kõigile stabiilseks (Arenguseire Keskus, 2019). Kuid teisalt võivad need samad ühiskonna tasandi väärtused hakata mõjutama inimese individuaalseid väärtusi (*ibid.*).

Soomes on Arja Lempinen viinud läbi suurema uurimistöo ning võrrelnud kaksikute nimesid. Autor jõudis järeldusele, et kaksikutele antakse sageli kokku sobivad nimed. Artiklis tuuakse välja mitmed nimede sobitamise võimalused: kaksikute nimed peavad sobima kõlalt (vokaaliline sarnasus, nt Salli ja Siiri), foneetiliselt (kaksikute nimedel on sageli sarnane algus, nimed on algriimiga ühendatud, nt Henrik ja Helmi), riimuma (ehk teisiti nimepaari moodustuv, nt Reino ja Eino), on taotluslikult sarnased (Terttu Tellervo ja Pekka Pellervo) või kasutatakse sama nime mõlemal lapsel teise nimena (nt vennad Kaarlo Tauno ja Kustaa Tauno) või usulise põhjaga (nt Adam ja Ewa). (Lampinen, 1999)

Gabriela Rodriguez on toonud oma artiklis välja, et lisaks etnoloogilistele nimevalikutele pakutakse nime valijatele nende ümber asetsevast kultuurist erinevaid nimelahendusi. Nendeks võivad olla nii poliitikud, sportlased, kultuuritegelased kui ka raamatud ja filmid ise. Oma töös on Rodriguez keskendunud nimedele jalgpalli kultuurist ning tuntud lasteraamatute nimedele. (Rodriguez, 2017)

Horvaatias läbi viidud uuringus selgus, et lastevanematele on ühiseks oluliseks teguriks nii traditsiooniliste kui mitte traditsiooniliste nimede valikul nimede hea kõla. Peale selle tuli uuringus välja, et rahvusvaheliste nimede puhul olid vastajad otsustanud nende kasuks, kuna need nimed võetakse uues ühiskonnas ning keeleruumis paremini vastu. Lisaks on nimed globaalsed ning ei tekita häälendamisel ega tulevikus raskusi. (Puškar, 2017)

Prantsuse sotsioloog Pierre Bourdieu on toonud välja, et nimel on väga tähtis tähendus, ta määrab nimekandja identiteedi ning mõjutab tema positsiooni sotsiaalses kapitalis. Austraalias viidi läbi ka selle-teemaline uuring, milles tuli välja, et vanemad võtavad väga tõsiselt nime panekut, kuna selle on suur mõju lapse tulevikule. Nimi määrab esmase mulje nimekandjast ja paigutab ta sotsiaalselt erinevatele tasanditele. (Lindsay & Dempsey, 2017)

2. INTERVJUUDE ANALÜÜSI TULEMUSED

Järgnevalt on autorite poolt välja toodud intervjuudest saadud tulemuste vastused teemade kaupa. Teemad käsitlevad nime valiku protsessi, nime struktuuri ning nime valiku põhjendusi. Autorid on oma töös toonud näiteid, mis kajastavad päriselt intervjuueeritavate öeldut, kuid on ka näiteid, milles on konfidentsiaalsuse tagamiseks kasutatud muid nimesid, mis ei ole nii haruldased, nende näited nimede taha on märgitud “varjunimi”.

Autorid on teadlikud, et 25 kvalitatiivse intervjuu põhjal ei ole võimalik teha üldistusi. Intervjuude puhul on tegemist mugavusvalimiga, inimesed on valitud nende huvitavate lugude järgi ning antud tulemused ei pruugi peegeldada tavalise Eesti inimese nimevaliku tagamaid.

2.1 Valiku protsess

2.1.1 Kes otsustab nime

Intervjuudest koorus välja palju huvitavaid hoiakuid nime otsustamise protsessi kohta. Mitmel juhul olid lapse nime otsustamisesse kaasatud teised pere lapsed, mõnel juhul anti lastele kaasamõtlemise võimalus, mõnel juhul aga otsustasid uue õe-venna nime täielikult pere teised lapsed. Mitmel juhul mainiti, et laste nimede otsustamisel ei ole vaja teisi lähedasi-sugulasi kaasata, enda lastele valivad nime ikkagi vanemad ise ning alles peale lapse sündi jagatakse sugulastega vanemate poolt otsustatud nime.

Mõned näited sellest, kuidas lähisugulased mõjutasid või ei mõjutanud lapsele nime panekut. Ühes perekonnas oli mehe vennal liiga sarnane nimi lastevanemate poolt soovitud nimega ning seetõttu otsustati seda nime mitte kasutada. Teises perekonnas oli jällegi niimoodi, et vanaemale ei meeldinud nimi, kuid vanemad ei lasknud end sellest heidutada.

Üldiselt oli välja toodud, et vanemad otsustavad oma tulevaste laste nimed konsensuslikult, kuid oli ka väga huvitavaid lugusid, kuidas näiteks ema valib nimed poegadele ning isa valis nime tütrele, kuid ka üks perekond kus ema ja isa valisid vaheldumisi nimesid.

2.1.2 Nimi muutub peale lapse sünni

Sagedasti otsivad vanemad lapsele sobivaid nimesid juba lapseootuse ajal, selline trend oli valdav autorite intervjueeritud lastevanemate hulgas. Intervjuude käigus tõid vanemad välja ka selle, kas laps sai varem välja mõeldud ja kokku lepitud nime või muutus nimi peale lapse sünni. Intervjuudes toodi välja nii ühte- kui ka teistpidi lahendusi. Juhtus ka nii, et kasutusele ei läinud mitte ükski varem välja mõeldud nimi või sai laps mõlemad väljavalitud nimed. Autoritele räägiti ka lugu, kuidas vastsündinu erilisel ilus välimus ütles vanematele kohe, milline varem välja mõeldud nimedest on just selle lapse nimeks ainuõige valik.

2.2 Nime struktuur

2.2.1 Nime kasutamise mugavus

Nime valides arvestavad vanemad ka nime kasutaja endaga, laps peab ise ka aru saama, mis ta nimi on ja suutma seda välja öelda ja kirja panna. Autorite intervjueeritavad valisid sellel kaalutlusel kõigile oma lastele kas ühe- või kahesilbilise nime või siis kahest lühikesest nimest koosneva nime, mis peaks kergendama ka väiksema lapse elu.

Ühes perekonnas toodi välja, et nime panemise juures on oluliseks faktoriks see, et nime kandjale ei tekiks hüüdnime, seetõttu ei tahetud lapsele panna kahte nime, sest vanemad arvasid, et sellisel juhul tekitatakse lapsele hüüdnimi ning hakatakse teda selle järgi kutsuma. Seetõttu eelistasid vastajad kas ühe- või kahesilbilist nime, mis välistab kergemini hüüdnime tekkimise ja tagab vanemate arvates, et last hakatakse kutsuma tema ametliku nimega. Lihtsateks nimedena mainiti nimesid Mia, Anna, Siim, Juss jne. Mõned vanemad välistasid ka kaksiknime, et vältida nimekandja kutsumist ainult ühega neist või moodustada nimedest hellitusnimi. Üks intervjueeritav tõi välja, kuidas nimekandja poole pöördui pidevalt hüüdnimega, mistõttu tema ametlikku nime kõnetavad ei teadnudki. Teisalt on intervjueeritavate sõnul lühike nimi lihtne ja suupärane, mis ei lase nimel ununeda.

Lisaks sellele, et lapse jaoks oleks nimi kerge kasutada, mõeldi ka selle peale, et nimi oleks lapse jaoks ka teatud mõttes paindlik. Vastupidiselt neile vanematele, kes nägid kaksiknimedes probleemi, oli vanemaid, kes pidasid kaksiknime väga praktiliseks valikuks tulevase nime kandja jaoks: kaksiknimi annab valikuvõimaluse lapsele – kuigi esialgse valiku on teinud lapsevanem, siis viimane valik jääb lapsele endale ning ta saab valida, kumba nime ta eelistab kasutada. Samal põhjusel jättis üks intervjueeritav nimede vahele ka sidekriipsu

panemata. Samuti toodi välja, et lapse kaks nime ei tohiks kokku tulla liialt pikad ning need peavad omavahel kokku sobima.

Nimi on lapsele kaunistuseks, seda ka kaks nime. Mõnikord võib üks kaksiknimes esinev nimi olla tavapäratum ning siis on teiseks nimeks valitud n-õ tavalisem nimi. Otsus, kumba nime eelistada, jääb nime kandjale endale. Ühel intervjuueeritaval oli olukorrale hoopis huvitavam vaatenurk: tema teadis omast kogemusest, et elu jooksul võib ühest nimest ära tühineda ning kahe nime puhul on lapsel sel juhul võimalus endale harjumuspäraseks kujunenud nime asemel hakata kasutama teist nime; seetõttu valis see vanem ka oma lastele kaksiknimed.

2.2.3 Kindel täht nimes

Lisaks nimede taga peituvatele tähendustele tõid intervjuueeritavad välja ka keelelised eelistused nime valikul. Paljud vanemad eelistasid, et nendel laste nimedel oleks mingisugune kindel süsteem.

Autorite intervjuudes tuli välja mitmel juhul, et eelistati, et ühe perekonna laste nimed algaksid sama algustähega, näiteks tähega K, C, A, R, H, S ja ka F-tähega. Samuti taheti nimes kasutada Õ-tähte just selles tähes peituva erilise jõu tõttu. Kui mõned eelnevalt nimetatud nimede esitähed olid haruldasemad, siis R- ja K-tähe nimesse põimimise soov esines intervjuudes väga mitmel korral. R-tähe valikut nimes selgitati sellega, et see täht muudab nime akustiliseks või tugevaks. Ühes suguvõsas oli lausa traditsioon, et iga uue perekonna piires on lastele pandavad nimed sama algustähega.

Lisaks kindlatele tähtedele eelistati, et laste nimedes oleks sama tähtede kombinatsioon, nt *ly*-lõpp ja *Hi*-alguses. Ühes perekonnas pandi kolme lapse nime esitähed tähestikulises järjekorras esinevate täishäälikute järgi (A, E ja I). Mitmel juhul mainiti, et esimesele lapsele ei pandud nime just konkreetse tähe tõttu, aga hiljem süvenes see soov teiste laste lisandudes. Oli ka juhtum, kus ema märkas alles hiljem, et oli oma lastele enda eesnime esitähed nimed pannud. Leidis ka näide, kuidas kaksikutele pandi sama tähega algav eesnimi, et nad oleksid eristavad teistest pere lapsest.

2.3 Nimevaliku põhjendused

2.3.1 Esivanemate järgi nimetatud lapsed

Üks traditsioon, mida Eesti inimesed eesnimede puhul välja toovad, on laste nimetamine eelnevate põlvkondade järgi. Esivanemate järgi saavad lapsed nimesid nii otseselt, näiteks isaliini mööda eesnime edasi andes, kui ka kaudselt, tuletades meelepärase nime mõne eelneva sugulase nimeosast.

Intervjuudes toodi välja muster nimetada esimene poeg näiteks Jaaniks, mis on kestnud ühe perekonna puhul lausa neli põlvkonda. Levinud on ka soov kanda oma esivanemate nime lapse nimele edasi, kuid seda mitte otse lapsele sama nime andes, vaid esivanema nimest inspireerituna nime valides.

Vastajate seas esines esivanemate nimesid ka konkreetse osana lapse nimest, näiteks vanaema Ella järgi nimetati laps Arabella. Valiti ka nimesid, mis on sama kõlaga. Sellist mustrit esineb ka osana liitnimest, kus üks nimi oli vanemate eelistus ja teine perekonnas varem esinenud nimi. Ühe näite puhul liideti ka lapse vanaisade nimed sidekriipsuga ühendatud nimeks.

Lisaks nime edasikandumisele või pikemale traditsioonile kindlat nime igas põlvkonnas ära märkida nimetati lapsi esivanemate järgi ka nende iseloomuomaduste tõttu. Näiteks märgiti, et nime kandnud esivanem oli tugeva iseloomuga ja oma valdkonnas edukas, ning see tugevus loodeti lapsele nimega edasi anda. Samuti leiti nimesid sugupuu uurimise käigus. Ühe näite puhul leiti esimese lapse nime seos suguvõsaga aga alles hiljem, kui lapsele oli nimi juba pandud. Sellest tulenevalt aga otsustati ka järgmisele lapsele otsida nimi, mis oli suguvõsas varem esinenud.

Üheks võimaluseks luua ühine liin, mis jookseb läbi perekonna, on lähtuda lapse nime valikul vanema enda nimest. See ei tähenda ainuüksi sama nime edasi kandumist, vaid lapsevanema nime iseloomustavaid jooni võib edasi anda nii temaatiliselt kui ka tähevalikul. Vastajad tõid selle kohta erinevaid näiteid. Näiteks ühel juhul olid nii ema kui ka lapse nimed kaudselt jõuludega seotud. Samuti võib olla sarnane näiteks nimekuju: nii emal kui ka lastel on sidekriipsuga kaksiknimed, mis annavad edasi sama vormi. Valitakse ka nimesid, mis on vanema nimega sisult samad, kuid teise kirjaipildiga, näiteks asendatakse mõni täht.

2.3.2 Ümbritseva kultuuri mõju nimede valikule

Lisaks eelnevalt nimetatud tähendustele on Eesti inimesed võtnud nimede panemisel arvesse väga palju ka end ümbritsevat kultuuri. Enim on eestlasi nimevalikul mõjutanud erinevad kodumaised ning välismaised filmid ja seriaalid, kuid ka kirjandus. Mitmel intervjuueeritaval oli nime panemise taga Eestis tuntud telesarjad, nagu “ENSV” (Ats), “Õnne 13” (Johannes) või “Pilvede all”, kuna kõrvu jäi episoodis esinenud nimi nagu Pille või Mari. Ka kaugemalt, Norra telesarjast “Lohetapja” on leitud nimele inspiratsiooni. Lisaks on valitud nimesid kirjanduse põhjal, mida on loetud noorena või hilisemas eluetapis. Üks intervjuueeritav teadis juba lapsepõlvest, et tema nimetab oma lapse raamatutegelase järgi teosest “Nukitsamees” (Kusti). Inspiratsiooni on võetud ka teistest mainekatest teostest, nagu “Lepatriinu jõulud” (Mia) või “Sõekaevurid”. Lisaks seriaalidele ja raamatutele on nimesid pandud ka varakristlike piiblitegelaste või laulude järgi. Ühel juhul sai nimekandja oma nime gregooriuse laulu, teisel juhul Piiblis esinevate maailma ilusamate tüdrukute järgi. Peale eelmainitu on autorite intervjuueeritavad pannud nimesid erinevate lähiriikide kultuuris esinevate nimede järgi, nimesid on võetud nii sportlaste seast kui ka üleüldiselt kultuurist endast. Üks nimekandja oli saanud ka Eesti rahvakultuuris esineva tähtpäeva kadripäeva järgi endale nime.

Mõnikord võib nimepanekut mõjutada mõni silma jäänud isiksus või kuulus inimene. Näiteks kui nimevalik tuli juhuslikult sellest, et sõbranna soovitas lapsele enda järgi nime panna või, kui valitud nimedel on seos mõne armsa kogemusega: “..olin koolis õpetaja...seal oli üks väga armas väike tüdruk nimega...ootasin sellel ajal just oma last ning mõtlesin, et ma panen oma tütre nimeks ka...”. Sarnane armas kogemus oli ka ühel teisel intervjuueeritaval, kellele lihtsalt meeldis üks väike armas poiss nimega Ott ning selle järgi sai ka tema poeg sama nime. Huvitavaid lugusid leidub aga veel, näiteks ühel juhul inspireeris konverentsil kohatud astronoom panema lapsele just tema nime. Teine olukord oli selline, et samal ajal, kui naine rääkis autos mehega konkreetsest lõhnabrändist, nägid nad seda ka juhuslikult teise auto numbrimärgil ning nii otsustatigi lapsele see nimi panna.

Mõnikord on aga valikud konkreetsemad ning peegeldavad mingil määral ka vanemate huvisid: kunstnik Konrad Mäe nimi, meeldinud peotantsija järgi, ühe fotograafi nimi, nimevalik Eesti näitleja järgi.

2.3.3 Nime taga peituv kindel tähendus

Intervjuueritavate seas oli neid, kes panid nimed endale oluliste tähenduste järgi. Esines eesti keeles tähendustega nimesid ning arvesse oli võetud rahvusvaheliste nimede algseid tähendusi, samuti kasutati tähendusi, mis olid nimedele ülekantud sümbolises mõttes. Üldiselt tähendasid kõik midagi head ja helget või hoopis tugevat, igal juhul püüti väljendada positiivseid omadusi. Näiteks esines nimes Leonid (varjunimi) lõvi sodiaagimärk, mis pidi muutma nime selle märgi tähenduse tõttu tugevamaks: “...*nimes endas on sodiaagimärk inglise keeles leo, mis tähendab lõvi, mis muudab nime juba iseenesest tugevaks*”, kuna sõna *leo* tähendab eesti keeles lõvi, siis selles sõna tähendusest tuleb nimele tugevus. Lisaks tulid välja nimedel sellised tähendused, nagu valgus ja elu valgus. Nime tähendus on tulnud ka välismaisest päritolust, näiteks nimi on saksa-itaalia päritolu, kus see tähendab jumalikkust valgust või tšehhipärasel nimel tähenduseks pühak, kelle ülesandeks rändureid kaitsta.

Intervjuueritavate seas oli ka selline olukord, kus nime tähendus tuli välja alles peale selle panekut. Kui märgati, et esimese lapse nimel on tähendus, otsiti ka järgnevatele sarnase tähendusega nimed. Selle loo puhul täheldati, et esimese lapse nimi on seotud taevaalaotusega ning mõeldi, et kui Kreekasse sattuda, teavad sealsed inimesed, mida nimi tähendab ning vanemad arvasid, et see võiks olla ilus. Seega otsiti ka järgmistele lastele nimed, mis oleksid seotud tähtede, kuu või taevaalaotusega.

2.3.4 Konkreetsed eeskujud nime panemisel

Samuti olid ühed vanemad leidnud seletustega nimeraatust nime, nagu Kristiina või Kristiine, mis tähendab kristlannat ning kuna vanematele meeldis tähendus, siis pandi ka järgmistele lastele üks nimi selline, mis tähendab kristlannat või kristlast, vastavalt lapse soole. Sarnaselt selle looga on pandud veel Piibli järgi nimesid, näiteks nimi Taavet, mis tähendab on truud sõpra. Piibli järgi on veel pandud selliste tähenduste järgi nimesid: Abigail, mis tähendab, et mu isa on valmistanud endale rõõmu ning Jakob, kes jumalaga võitles ja temalt endale head elu soovis

Tähendusega nimi on tulnud ka lapse enda olemusest: rahulik ja suurte silmadega laps meenutas vanematele väikest tammetõru ja tema teine nimi tuletati sellest. Nimi Anni on pandud lapsele nimeks, kuna laps on vanematele kui väike and ja neile armas, siis on nime pandud ka sellistest omadustest lähtudes.

Intervjueeritavate seas oli ka selline olukord, kus nime tähendus tuli välja alles peale selle panekut. Kui märgati, et esimese lapse nimel on tähendus, otsiti ka järgnevatele sarnase tähendusega nimed. Selle loo puhul täheldati, et esimese lapse nimi on seotud taevaalaotusega ning mõeldi, et kui Kreekasse sattuda, teavad sealsed inimesed, mida nimi tähendab ning vanemad arvasid, et see võiks olla ilus. Seega otsiti ka järgmistele lastele nimed, mis oleksid seotud tähtede, kuu või taevaalaotusega.

2.3.5 Rahvusvaheliselt ühtemoodi mõistetav nimi

Intervjueeritavate puhul jagunes üldiselt nimede päritolu kaheks, ühed eelistasid eestipäraseid nimesid, teised soovisid rohkem välismaiseid ning populaarseid nimevalikuid. Rahvusvaheliste nimede panemise puhul oli oluline, et nimi ei tekitaks kaheti mõistetavust ja nime oleks võimalik välismaal kasutada, samuti ei tohiks nimi tähendada midagi halvatähenduslikku. Intervjueeritavad mainisid enda vastuste seas ka, et valisid pere kõigile lastele nimeandmisel kas eestipäraseid või rahvusvahelised nimed; leidus ka neid, kes välismaisest nimest tuletasid eestipärasema variandi, et muuta see ühtemoodi mõistetavaks. Autorid toovad siinkohal ka näite: Andres on välismaalastele kergesti äratuntav vaste Andrew'le või Andreasele, mis muudab nime lihtsamalt hääldatavaks. Osad intervjueeritavad välistasid ka vanemad eestipäraseid ja diakriitikutega nimed, kuna sellised nimed võivad rahvusvaheliselt olla keerukad hääldada.

2.3.6 Trendid ja nende mõju

Paljud intervjueeritavad tõid välja, et ei soovinud moodsaid ja võõrapäraseid nimesid. Sooviti kõigi ühe pere laste nimedel vältida võõrapäraseid tähti või ühendeid, eriliselt toodi välja sellised tähed, nagu *y*, *z*, *c* ja ühend *ch*. Üks vanem, kes läks 1990. aastate alguses perekonnaseisuametisse, oli ka võõrtähti vältinud ja ametnik oli imestunud, sest tol ajal oli see trend. See on näide üldiseid suundumusi pigem vältida.

Samalaadsed on lood liiga populaarsete nimede vältimisest. Ühel vanemal oli juhtunud nii, et sooviti panna lapsele nimeks Hendrik. Vallavalitsuses aga selgus, et see oleks neljas Hendrik sellel päeval, seega otsustasid vanemad seda nime siiski mitte kasutada.

Intervjuudes toodi välja, et üritati vältida populaarseid nimesid, mis on igal teisel. Üheks põhjuseks toodi see, et kooli minnes ei oleks ühes klassis paljudel lastel üks ja sama nimi. Seda nimetati põhjusena, mida peeti enda poolt komponeeritud nimede plussiks: vanem teab,

et see on tema lapse nimi ning ta ei tunne kedagi teist samanimelist. Lugudest tuli veel välja, et leidus nimesid, mida oli nime valimise ajal Eestis alla kümne. Leidus ka üks tüdrukunimi, mis oli esimene või teine seesugune Eestis. Mitme vanema sõnul oli sellist poisinime, mis oleks vähe kasutuses, pigem raske leida. Üks vanem tõi välja, et talle kaasaegsed nimed ei meeldi: *“Ma ei taha et mulle tuleb ühel hetkel (vastu) 80-aastane Kevin, see tundub naljakas”*. See näitab, et osa vanemaid hindab just klassikalisi, ajatuud nimesid.

Leidus ka neid, kes nimelt soovisid pigem moodsaid ja populaarseid nimesid. Eesti perede nimevalikut on mõjutanud ka naaberriigid, täpsemalt selgus, et vanemad olid ajakirjast Pere ja Kodu leidnud nime, mis oli tol ajal Rootsist väga populaarseks. Leidusid ka vanemad, kes otsisid lastele nimesid nimeäpist, sealt saadi inspiratsiooni nime valiku tegemiseks, ja kuigi lõplikud nimede variandid olid ka seal olemas, siis need ideed oli esialgselt leitud kuskilt mujalt kui äpist.

Isegi kui eesmärgiks ei olnud leida moodsat nime, kuid valitud nimi osutus hiljem trendinimeks, siis sobivast nimest siiski ei loobutud ja vaadati selle populaarsusest mööda. Vanemate poolt peeti ka sidekriipsu kasutamist populaarseks. Ühel juhul oli vanematel kindel soov mitte panna lastele kaht lahku kirjutatud nime või sidekriipsuga nimesid. Lõpuks siiski otsustati kahe nime kasuks, kuna ei leitud sellist nime, mis mõlemale vanemale meeldiks.

Nimede panekul oli ka neid, kelle peamiseks sooviks oli, et nimi oleks eestipärane: *“Ma olen eesti mees ja mul on eesti naine ka, seega on laste nimed eestipärased”*. Kui nii ema kui ka isa on eestlased, siis ei peetud võimalikuks muud varianti, kui lapsele ka eesti nimi panna. Ühel juhul otsiti lastele nimesid ka kodukandi eriliste kohalike nimede seast ning valituks osutus ühel juhul 200 aastat tagasi kodukohas väga levinud nimi.

2.3.7 Nimedega seotud eelarvamused

Nime valides on vanemad oluliseks pidanud ka nimega seotud eelarvamusi. Kindlasti kaaluvad vanemad enne lapsele nime panemist, kas varasemast tuntakse vanemate poolt eelistatud nimega inimesi ja milline on selliste inimestega seotud mõte ning tunne. Nii on ühes autorite intervjuueritud peres jäänud kõrvale nimi Mikk, sest sama nimi kuulus ka kuriteo sooritanud inimesele. Ühes suguvõsas oli nimi Maris halva staatusega, sest üht sugulast oli kutsutud Hull-Maris. Seetõttu jäi see nimi valimata, kuna ei soovitud, et tulevane laps tuleks ka puudega. Veel oli näide ühest perest, kuidas nimi Loviise jäi kasutamata kahe põlvkonna nime panijate poolt, sest vana(vana)ema seostas nime lehmanimega.

Selliste ebameeldivuste vältimiseks on vanemad valinud lapsele erilise nime, mis tagab, et ei tekiks ühegi varem teada oleva inimesega seoseid. Üks ema tõi välja, et vältis teadlikult ürgseid nimesid, sest sellised nimed tekitasid temas hirmu, kuna ta kartis, et neil võib loitsu vaim taga olla.

Küll aga usuvad vanemad sageli nime positiivsesse mõjusse – pannes lapsele nime, mis seostub selliste positiivsete tunnustega, nagu ilus, tark, äge. Autoritele räägiti lugu, kus vanem oli kohanud välismaal just selliseid omadusi esindanud naisi, kes olid just selle nimega ning hiljem tegi ta oma lapse nime valiku just selle põhjal.

2.3.8 Veel nime valikut mõjutavaid tegureid

Analüüsis tuli veel välja muid tegureid lisaks eelnevalt nimetatutele. Tuli välja, et kaksikutele pandi võimalikult sarnased nimed, mille põhjuseks oli võrdsuse teema, mis kaksikutel kogu elu kaasas käib. Vanematele tundus ebaaus, kui ühel lapsel on uhkem nimi kui teisel. Samas teine intervjuueeritav tõi välja, et ei tahtnud panna kaksikutele liialt sarnaseid nimesid.

Toodi veel välja erinevaid aspekte, mis olid vanemate jaoks nime valimisel olulised. Näiteks et lapse kaks nime ei tohiks kokku tulla liialt pikad ning need peavad omavahel kokku sobima. Mainiti, et lapsele ei valita ükskõik millist nime, vanem arvas, et kõikidele lastele valitud nimed peavad teda kindlasti ka kõnetama. Lisaks jälgiti nimede unikaalsust ning õdede-vendade nimede kokkusobivust. Oluliseks peeti ka mõlema vanema kultuurilise tausta seostumist nimedega, näiteks said ühes peres kõik lapsed kaks nime, ühe eestipärase ning teise tšehhipärase.

Lapsevanemate jaoks on oluline, et valitud eesnimi sobiks kokku ka lapse perekonnanimega. On ka perekonnanimesid, millega koosmõjus tekib nimele uus tähendus, seda just lühikeste ja eesti keeles tähenduslike perekonnanimedega. Ees- ja perekonnanimi võivad moodustada terviku ka kõlaliliselt: üks vastaja tõi näite, et kõigi laste ees- ja perekonnanimed algavad *Ka*-ühendiga.

Intervjuueeritavad pidasid ees- ja perekonnanime kokkusobimist oluliseks ja kaalusid seda ka eesnime valikul, kuid ühest vastust küsimusele, millest nimede kokku sobimine sõltub, ei osatud anda. Ühe aspektina mainiti nimede kõla, aga ka seda, et nimed koos ei tekitaks negatiivset tähendust või kummalist seost.

Eraldi mõju nime valimise protsessile on vastündinu tervislik seisund või tervisega seotud riskid lapseootuse ajal. Sellisel juhul soovivad vanemad valida lapsele tugeva ja väega nime. Kas vägi tuleb ühest ja erilisest või topeltnime tugevusest või hoopis nime eesti või algsest tähendusest, on juba nime valijate tunnetuse küsimus.

2.3.9 Erilised lood

Autorite intervjuudest tuli välja ka väga terviklikke ning huvitavaid lugusid. Nimelt soovitas ühele intervjuueeritavale tema vanatädi kasutada kolmanda lapse nime valimisel lapsele läbi une nime sosistamist. Kui intervjuueeritav oli jõudnud nimekandja nimeni Oskar (varjunimi) naeratas laps läbi une. Nii saigi nimekandja endale nime.

Teine lugu rääkis sellest, kuidas intervjuueeritava enda vanemad olid käinud enne tema sündi selgeltnägija juures ning uurinud lapse tulevikku. Nimelt oli selgeltnägija maininud, et tuleks vältida nime Liis, kuna klassis hakkab olema väga palju sellenimelisi õpilasi. Seetõttu otsustati valida nimi Mari (varjunimi). Juba hilisemas koolielus selgus, et klassis polnud mitte ühtegi Laurat vaid väga mitmeid Marisid, Maarjaid, Margiteid, Mallesid.

Kolmas lugu näitab seda, kuidas ema poolt valitud nimi lapsele võib olla ema jaoks nii oluline, et jääb lausa eluks ajaks teda kummitama. Mehel polnud naise soovitud nimi perekonnaseisuametis meeles, ta mäletas, et nimi algas L-tähega, töötaja pakkus, et äkki oli nimeks Linda (varjunimi), isa arvas, et ju oli. Nii saigi nimeks Linda, kuigi ema tahtis panna nimeks Liis (varjunimi), ema jäi siiski oma tüdruku eluks ajaks hüüdma Liisiks.

Ühes teises peres käis õige nimeni jõudmine hoopis muud rada pidi. Lapsele taheti panna kahte nime, nagu oli ka esimesel lapsel olnud, aga ei suudetud teist nime välja mõelda, mõeldi, et las siis jääda nii. Isa läks perekonnaseisuametisse nime panema, kuid asutus oli kinni elektrikatkestuse tõttu ning ei saanudki nime panna. Hommikul ärkates oli mehel õõ jooksul teine nimi pähe sähvatanud ning laps saigi lõpuks ikkagi kaks nime.

KOKKUVÕTE

25 intervjuust võis leida väga mitmeid erinevaid motiive, mis viisid vanemad just konkreetsete õdede-vendade nimede valikute juurde. Intervjueeritavad rääkisid kogu nime valikuprotsessist, alustades sellest, kuidas nimi valiti, kes lõplikult otsustas nime ja millised trendid või inimesed mõjutasid nime otsustamist kuni selleni, millised praktilised kaalutlused vanemaid mõjutasid.

Intervjuu andnud peredes on vanemad lastele nime valides oluliseks pidanud traditsioone. Väga mitmed pered on oma lastele valinud nime esivanemate järgi või luues vanema nimega ühisosa. Sageli valivad vanemad mõne konkreetse tähe või tähekombinatsiooni, mis võetakse kasutusele kõigi laste nimedes, et tekitada nende nimedes ühisosa.

Erinevaid arvamusi esines trendide jälgimisel. Kui mõned pered jälgisid ja eelistasid trendikaid nimesid, siis teised valisid nimed, mis ei oleks hetkel populaarsed – pigem vastupidi –, oluliseks peeti, et nimi oleks eriline või pikka aega tagasi kasutuses olnud. Palju oli juttu ka sellest, kas vanemad valivad nimed, mis on eestipärased või pigem sellised, mis on rahvusvahelised.

Eraldi tõid vanemad olulise kriteeriumina välja laste nimede valimise juures eesnime kokkusobimise ja ühtse terviku moodustumise perekonnanimega. Toodi välja erinevaid kultuuriga seotud teemasid – raamatud (eraldi toodi välja Piiblist valitud nimed), sarjad ja sportlased. Oluline teema, mis veel intervjuudest välja tuli, oli nime kasutamise mugavus ning praktilisus. Lapse enda elu kergendamiseks oli valitud nimesid, mis oleks lühikesed või suupärased. Kuid teine vaatepunkt oli see, et kaks nime annab lapsele endale tulevikus valikuvõimaluse, juhuks kui üks nimi ei sümpatiseeri talle. Lisaks tuli välja, et jälgiti ka nimega seotud eelarvamusi, nimekuju, kõla tugevust või tõlkelist tähendust.

Läbiviidud intervjuud tõid välja, et igal perel on lapsele nime valides oma olulised ja kõige olulisemad kriteeriumid, tavaline on see, et ühe perekonna õdede-vendade puhul valitakse nimed samade väärtuste või muustrite alusel.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ainsaar, M., Strenze, T. (toim.). (2019). Väärtused kui inimvara ja nende seos ühiskonna arenguga. Tallinn, Tartu: Arenguseire Keskus, Tartu Ülikool.

Elchardus, M., & Siongers, J. (2011). First Names as Collective Identifiers: An Empirical Analysis of the Social Meanings of First Names. *Cultural Sociology*, 5(3), 403–422. <https://doi.org/10.1177/1749975510390748>

Kutsar, G. (2007). Väärtuste ja väärtussüsteemide analüüs tsiviil-militaarsuhetes: Eesti näide. Magistritöö. Tartu Ülikool. Sotsiaalteaduskond. Politoloogia osakond.

Lampinen, A. (1999). Iloisa Sisko ja Reima Veikko – miten kaksosten nimet muodostavat parin?. *Sananjalka*, 41(1), 81–106. <https://doi.org/10.30673/sja.86607>

Lindsay, J., & Dempsey, D. (2017). First names and social distinction: Middle-class naming practices in Australia. *Journal of Sociology*, 53(3), 577–591. <https://doi.org/10.1177/1440783317690925>

Pieterse, Alex L. (2007). A Socialization-Based Values Approach to Embracing Diversity and Confronting Resistance in Intercultural Dialogues.

Rodríguez, G. (2017). *Namen machen Leute: Wie Vornamen unser Leben beeinflussen*. Verlag Komplet- Media GmbH. München.